

Nedělej Zagorku

Hrá nejaká odrhovačka, ako vždy, keď cestuje pred Vianocami domov. Teraz ale nie sú Vianoce. Bojí sa, že ju preto nepustia ďalej, než kde obvykle stáva vianočný stromček.

„Dáte to hlasnejšie?“ opýta sa svojho BlaBla šoféra, ktorý vyzerá ako Ukrajinec, čo sa vracia po mesačnej fuške domov. Vlastne asi aj je, keď ide až cez ich dedinu a nerozpráva.

„Jéžiš, veď to je Zagorka, nie?“ identifikuje popri patetických klavírnych akordoch hlas, ktorý v jej živote vždy niečo predznačil.

Ukrajinec pozrie z okna, myslí si, že mu chce ukázať nejaký známy kopec alebo miestny Panteón. Bojí sa, že bez medovníčkov, svetielok a kresťanskej lásky to nepôjde tak hladko, ako s vysmážaním pstruha alebo pridávaním majonézy do zemiakového šalátu. Zagorka v rádiu to určite vie už teraz.

Začalo to v škôlke. Permanentný strach, že to nebude mať v živote tak, ako ostatní. Narodila sa s vlasmi a atopickým ekzémom, čo sa deťom obvykle nestáva a čo hlavne pre ich rodičov znamená, že nasledujúcich šesť rokov života bude peklo. Nezaberali čierne mastičky, ktoré jej mama hundrajúc rozotierala pod kolenami, nezaberala igelitová plachta, ktorá mala chrániť posteľné obliečky od čiernych mastičiek a nezaberalo ani otcove basové „Hana, neškrab sa!“, ktoré celé noci vykrikoval z rodičovskej spálne. Každý týždeň ukazovala na inom kožnom predlaktia, podkolenia, brucho a krk, ako nerezové nože v teleshoppingu. Stala sa v tom profesionálom, rovnako, ako to majú tí, čo chodia od troch rokov na balet alebo na klavír. Ona chodila na vyšetrenia, liečenia aj testovania, kde ju natierali bielou kalciovou masťou, hnedým ichtyolom a genciánovou violeťou, takže si už vtedy mohla beztrešne povedať - *jem duhová víla*. Diagnóza bola zakaždým rovnaká.

„Dáme Prednison a kortikoidy. A žiadna čokoláda!“

Zakázať dieťaťu čokoládu by malo byť trestné, rovnako, ako držanie marihuany alebo telefonovanie počas šoférovania. V jej detstve sa čokoláda stala démonom, číslom jedna na zozname zakázaných vecí. Iné deti nesmeli chodiť do skrinky s liekmi alebo pozerať filmy, v ktorých sa niekto začal vyzliekať, ona mala v škôlke špeciálny biely puding bez chuti a krupicu bez posýpky. Ale mala a vlastne stále má aj tetu, ktorá ju každý piatok vyberala zo škôlky a ako prvá si všimla, že nikdy nedeje krupicu. A tak z ničoho nič mala aj to najlepšie, čo môže dieťa s dospelým mať – tajomstvo. Každý piatok poobede tajná horúca čokoláda, prísaha, že sa určite nebude večer škriabať a tetina izba plná Zagorkiných cédečok a bezpodmienečnej lásky. Až jej príde ľúto, v ukrajinskom aute so stromčekom Ocean breeze, že niekam vyvetrala a všetko stratilo na intenzívnosti – tešenie sa na piatok, chuť horúcej čokolády aj jej vzťah s tetou. Ale niektoré veci v našich životoch sa proste postupne stišujú, ako obohrané pesničky a my si častokrát ani nevšimneme, že už ich nie je počuť, aj keď boli tak dlho naše obľúbené.

Podobne na tom bola s babičkou, aj keď tá jej čokoládu a chodiť s mokrou hlavou po vonku zakazovala odjakživa. Ako malej jej vždy po návrate domov kontrolovala vlasy, či nemá vši,

Katarína Želinská, 31 rokov, Bratislava

lebo sa proti jej vôli najradšej hrávala s cigánčatami pri potoku. Potom ju už zaujímalo len to, či bola na svedčie a či má frajera. Ale aby k nej nebola nespravodlivá, občas jej v tej najkritickejšej chvíli bez toho, aby o tom vedela, potajomky strčila do ruky päťdesiateurovku alebo urobila pirohy. Také tie zo zemiakového cesta, s domácim slivkovým lekvárom a vlastne všetkým domácim, a litrom roztopeného masla, ktoré by Gordon Ramsey nezvládol ani na piaty pokus.

„Kedy chceš rodiť? V štyridsiatke?“ opýtala sa jej raz a potom už nikdy.

Můj čas je pouho pouhé prozatím – chcela jej povedať ona, ale zahryzla si do jazyka. Babičky predsa nemusia vedieť, že to, čo pred nimi maskujeme hrdinským „Je iná doba!“ nás v skutočnosti trápi rovnako, ako ich. Kedysi sa ešte zúfalo od nej snažila naučiť, koľko múky dať do cesta na halušky, aby sa zasa nerozvarili, alebo čím hnojiť muškáty, ale babička akoby vycítila, že toto know how nemôže odovzdať niekomu, kto je v poradí jej tretím životným sklamaním. A tak to vzdala a ich jediný kontakt raz do roka sa obmedzil na odovzdávanie a preberanie darčekovej sady kozmetiky Indulona.

Najmenej zafinovaný vzťah mala k vlastnej mame. To tak býva, že najviac sa dajú spochybníť tie najsamozrejmšie veci. Mala ju rada, lebo matky, ktoré vám natierajú podkolenia čiernymi mastičkami, varia jedlá bez histamínu a objímu vás aj po totálne pokazenom klavírnom koncerte na zuške, musíte mať radi. Nenávidela ju, lebo matky, od ktorých odídu otcovia a ony s tým nič nerobia, musíte nenávidieť. Otca, ktorý v ten deň nastúpil do auta s trochu väčšou taškou, než tou, čo nosil do práce a zakýval jej, z toho naopak nikdy nevinila. Keď sa z domácnosti, v ktorej sú štyri ženy, vytratí jeden chlap, ako populácia gorily západnej z afrických pralesov, nemôže to byť jeho vina. Možno sa dusil estrogénom, rovnako, ako ona nasledujúcich dvadsať rokov. Mrzí ju, že on ju zrejme považoval len za jednu z tých štyroch žien, vôbec nie za svoju dcéru. Inak by jej poslal list skôr, než pred týždňom, niekde z východných Čiech, že sa má dobre a že dúfa, že ona tiež. *Proč jsi mi potom napsal z Frýdku-Místku?* A hlavne načo dával tridsaťdeväť českých korún za tri bezpohlavné riadky. Mama to s ňou mala asi podobne, lebo dcéry, ktoré ujdú z domu, keď od nich potrebujeme počuť „Nie je to tvoja vina, mami“ a dvadsať rokov neurobia nič, čo by sme mohli hrdo opisovať kolegyni v práci, sú zbytočné, rovnako, ako ich pokusy dokázať, že rodinu k životu nepotrebujú. Teraz sa vracia domov, k tej rodine, pred ktorou dvadsať rokov predstierala, že ju nepotrebuje a bojí sa, že ju prekuknú. A prvá, samozrejme, mama.

Jeden chlap sa predsa len nevytratil tak rýchlo a tak dávno. Stretli sa na prednáške z dejín financií, v časoch, keď si ešte myslela, že človek sa môže živiť čímkoľvek, aj tým, k čomu má vrozený odpor a nulové predpoklady. Sedel vedľa nej a s úškrnom sledoval, ako si za okraj kockovaného zošita bezmyšlienkovite kreslí koňa s jedným okom, lebo to bolo jediné, čo vedela od štyroch rokov nakresliť. Nahol sa bližšie, až ju poštekľil čerstvým strniskom na pleci a dokreslil mu druhé oko, takže teraz vyzeral, ako keby sa niečoho strašne zľakol, alebo narodil v lese pri Černobyle. *Maloval jsi obrázky...* Obaja sa nahlas rozosmiali a docent

Katarína Želinská, 31 rokov, Bratislava

Mierny, ktorý vôbec nebol mierny, ich vyhodil z prednášky. Pri Kofile, ktorú jediná mal ešte v zásobe automat na vrátnici, spolu začali chodiť.

Roman mal všetko, čo jej doma dvadsať rokov chýbalo – optický internet, úprimnú radosť zo života aj mužskú ľahkosť, vďaka ktorej nebol každý deň ako Kafkova poviedka. A tiež zvláštnu schopnosť ukončiť každú vetu a činnosť sexom. Najprv jej to prišlo spolu s jeho jednoizbákom a statusom zadaná ako niečo nové a vzrušujúce, ale postupom času si k nemu začala budovať fyzický odpor. Keď sa večer vracala po osmičke od mraziacich boxov v Bille, mala chuť na pohár vína a objatie od tri mesiace neopratej obliečky z Ikey, nie šesťdesiatdeviatku a inkvizítora, ktorého na nej precvičoval ako na rotopede. Začala si teda brať šestnástky a nočné, ale zdalo sa, že Romana to neodradilo – začal za ňou chodiť do práce, stáť jej za chrbtom, keď dokladala balené syry a šepkať, že keby chcel, mohol by kontrolovať jej myšlienky, lebo na to vymyslel algoritmus. Niekedy vtedy jej začalo dochádzať, že problém asi nie je v jej frigidite. *Je naprosto žiadoucí, láska aby hŕala za noci.* Keď si vygooglila, že sex v spánku sa považuje za znásilnenie, rozhodla sa, že po raňajkách sa ako vždy rozlúči vetou „Rýchlovku nestíham“ a z práce sa jednoducho nevráti. Má to predsa v génoch.

Našiel ju. Znova pri mraziacich boxoch, na zastávke, na ulici, v čínskom bistre, jednoducho všade, kam sa pred ním neskôr utekala z Billy schovať. Mal ako rukojemníkov jej päť kníh od Mornštajrovej a mušketierky na zimu, ktoré si nemala v to odchodové ráno kam zbaliť, takže mu ešte stále nevrátila kľúč. Každú noc sa jej snívalo, ako ju naháňa po meste a ona sa nemôže ani pohnúť, také tie klasické snové paralýzy, takže sa budila celá spotená a s paranojou, že šaty zavesené na skrini oproti posteli sú obrysom jeho postavy. Keď kvôli tomu prestala spať úplne, pochopila, že je najvyšší čas vykašľať sa na Mornštajrovú a čižmy a niečo urobiť. Vrátiť sa domov. Návraty domov sú totiž vždy odložením problémov každodenného života na neurčito. A to občas všetci potrebujeme.

Prechádzajú okolo poľa, na ktorom sa ako päťročná stratila, pretože pozerala s hlavou vytočenou k oblohe na bielu šmuhu, ktorú za sebou nechávalo malé, tiež biele lietadielko a nohy v tyrkysových gumáčikoch ju niesli stále ďalej a ďalej. Chcela ísť za ním až do Egypta, kam určite letelo, kam sa chodí k moru a kam oni kvôli tomu, že otec odišiel, nikdy nepôjdu. Ale lietadlo zmizlo za kopcom a ona stála uprostred poľa, nikde nikto a nič, žiadne obrisy ich domu ani vrch komína, ktorý bolo stále vidno. A ona dostala hrozný strach, že už nikdy nenájde cestu domov a nikdy neuvidí mamu, babičku, ani tetu. Zvláštne, že teraz mala rovnako hrozný strach z toho, že ich o chvíľu uvidí. Dospelosť je tiež hrozná, pretože vtedy sa aj posledné detské radosti premenia na jeden permanentný strach.

Vystupuje z ukrajinského auta. Zahrmí. Búrky majú v jej živote špecifické postavenie, v akomkoľvek slova zmysle. To zimomriavkové čakanie v tichu pod čiernou oblohou na to, kedy to konečne spadne. Babička zo zvyku hľadá po všetkých skriniach sviečky, ale naozaj len zo zvyku, lebo nakoniec vezme elektrickú z Lidla a šťukne zapínačom on-off, pre ten pocit.

Katarína Želinská, 31 rokov, Bratislava

Teta si nalieva asi desiaty pohár vody, už vie, že jej zasa býva z búrok a ešte viac z ticha pred nimi zle. Mama pre istotu vopred hysterčí – že určite zasa nepôjde prúd, že vymlátí celú záhradu, že v potoku pôjde týždeň špinavá voda,... Hana si uvedomuje, že tieto tri postoje k búrke vlastne zosobňujú postoje žien v ich rodine ku všetkému. Rozmýšľa, čo ju s nimi okrem tých zimomriavok a očakávania najhoršieho spája. Nie je duchovne založená, krehká, ani za každú cenu negativistická. Zvlášťne, že obvykle sme najmenej podobní tým, od ktorých najviac očakávame. Zvlášťne, že kuchyňa je prázdna. Zdá sa, že búrku dnes očakáva len ona sama.

Urobí si kávu a predstavuje si, že je to kakao, len aby si mohla predstavovať aj to, že je stále malá. Na priedomí, kde ju pije, sa s kamienkami hrávala na obecný úrad a otec okolo nej zakaždým prechádzal do práce so slovami „Čau, Haničko-písničko!“ A zakaždým sa s rovnakými slovami vracal, takže si na detstvo spomína rada, napriek ekzému, zakázanej čokoláde a tomu, že jedného dňa sa v skutočnosti nevrátil. Jednou z najlepších detských vlastností je totiž pamätať si veci tak, ako sa mali stať, nie ako sa stali. Vďaka tomu potom v dospelosti prežívame. Vďaka tomu sa naučila vytesňovať veci a ľudí, pre život celkom užitočná vlastnosť. Od cintorína schádza babička, s paličkou, ktorú proti svojej vôli nosí v ruke ako zbraň a nedôverčivým pohľadom.

„Prečo nespraceš z dvora, keď bude pršať?“ nevzrušuje sa zdvorilostnými frázami, ako vždy. Nevzrušuje sa vlastne nad ničím – nad tým, že vidí svoju vnučku a nie sú Vianoce, že má na zápästiach veľké fialové podliatiny ako pamiatku na Romanov algoritmus, že pod schodmi stojí kufor XL, ktorý nevládala sama vyniesť dnu. Chcela by to vysvetliť, ale asi by to nemalo význam. Ako pre babičku nemá nič okrem prsteňa na ľavom prstenníku.

Mama vykopáva malé, do polovice zelené zemiaky a na nič sa nepýta. Prečo si prišla, prečo si stále myslíš, že otec odišiel kvôli mne, prečo sa mi bojíš povedať aj to, že máš strach. Len babička sa asi hodinu v kuse zúfalo rozhorčuje, že zemiaky sa nekopú v polovici júla a pred dažďom. Každá rodina, v ktorej je vo vzduchu búrka a desiatky nikdy nezodpovedaných prečo, je v podstate disfunkčná. Prečo to ale musí byť práve tá jej? Ďalšie prečo. Vzdá sa a ide dovnútra hľadať poslednú šancu na pochopenie.

„Zostarla,“ je prvé, čo jej napadne a za čo sa hneď zahanbí, lebo je toľko iných vecí, ktoré si na tete umývajúcej riad od večere mohla všimnúť skôr – že sa od posledných Vianoc farbí iným odtieňom svetlo gaštanovej, že má namiesto ľavého prsníka iba úzku, kľukatú čiarku, ale úspešne to maskuje silikónovou výplňou, že má stále v páse o dvadsať centimetrov menej, než mama, hoci má o osem rokov viac.

Môže sa baviť o sexuálnom násilí s tetou, s ktorou sa naposledy bavila o krtkovi a jeho kamarátoch? Veľmi by chcela. Celú ju stisnúť a povedať jej, ako veľmi ju mrzí, že tu nebola vtedy, keď si mali vymeniť roly – aby jej vtedy ona držala ruky, nie preto, aby sa neškrabala, ale aby vedela, že ju nepustí, nikam a nikomu, ani takej rakovine prsníka v pokročilom štádiu. Ale už je to predsa dobré. Už je tu a má pocit, že teraz tu zasa nie je teta, lebo pozerá niekam

Katarína Želinská, 31 rokov, Bratislava

cez ňu, nejde jej urobiť horúcu čokoládu ani pofúkať rozškrabané podkolenia, len položí taniere vedľa umývadla, povie „Daj si na to zápästie skorocel“ a vyjde von. Aj ona sa asi cíti zradená. Super. Myslela si, že neexistuje nič horšie, než dom plný troch žien. Ale ešte horší je dom plný troch zradených žien. Z nemožnej vnučky a zbytočnej dcéry sa stala aj bezcitná neter. Kariérny postup ako v IBM. *Když tma noci slouží, mě myšlenka souží, vyběhnout na balkon a křiknou ke hvězdám: ty kdo máš...* Dopije fľašu ružového vína, z ktorého si nikto okrem nej nedal ani glg a v noci sa po dlhej dobe doškriabe do krvi, takže sa ráno bude určite cítiť ako Báthoryčka. Ale stále nezačína pršať.

Zobudí sa o štvrtvej na to, že niekto búcha niečím železným na bránu a kričí. Najprv si myslí, že sa jej zasa sníva, ale keď počuje vízganie schodov a tlmené hlasy z chodby, stiahne si pyžamové nohavice až na päty, aby nebolo vidno krvavé šrámy a vyjde von. Mama a teta stoja pri okne v nočných košeliach a konečne sa na seba aspoň tak, ako by sa sestry mali, podobajú. Keď zažne, obe sa na ňu oboria, aby zhasla. Aj ona teda prejde k oknu a strasie ju, ako keď pred dvoma rokmi skúšala alternatívnu liečbu a na akupunktúre jej zapichovala zamračená Číňanka špendlíky do lýtok. Pri bráne stojí Roman s roxorom v ruke.

„Kto to je?“ preruší mama rodinné moratórium.

MLčí, lebo sa jej zdá nefér, že ona má byť prvá, kto tu na niečo odpovie.

„Hana, otvor!“

Zareve Roman a na dlhšiu dobu sú všetky otázky zodpovedané. Nemusí sa pozrieť ani na mamu, ani na tetu a vie, že sa to z ničoho nič a konečne stalo. Že ak by teraz niektorá z nich navrhla, nech ho otrávia a zakopú na záhrade ako v Magickej posadnutosti, bolo by to úplne normálne. Že sú konečne ľudia, ktorí si nevyčítajú a nevyhodnocujú chyby, zlyhania, ublíženia, nedorozumenia, ale spoločne riešia prúser. Že sú rodina. Konečne začne pršať.

Leje, ako keby im chcel niekto vynahradiť všetky neuzavreté búrky v ich životoch. Roman odišiel pred hodinou, krúpy boli príliš aj na jeho algoritmus. Sedia pri dedovej päťdesiatdvojke, ktorú babička odkladala na jej svadbu, a jej ani nie je zle, ako to obvykle, keď s niečím mieša víno alebo rieši chlapov vo svojom živote, býva. Už im všetko povedala, mama tretíkrát spomína trestné oznámenie a teta jej zafačovala zápästia a podkolenia handrami namočenými do nejakých bylín. Štípe to, ale nechce narušiť to náhle prepojenie. Chcela by sa dokonca mamy opýtať, že ako sa s otcom zoznámili a prečo sa doňho zamilovala, už nie, prečo odišiel a čo mu urobila a prečo na ňu nemyslela, už len také tie klišé otázky z rodinných filmov, ktoré padajú, keď sa všetko na dobré obráti, prípadne tam práve otec rodiny umiera na leukémiu. A mama by jej možno aj odpovedala, veď už má v sebe asi dve deci päťdesiatdvojky, aj keby sa ju teta, predvídavo triezva, snažila zastaviť a odložila by fľašku, ako pred dvadsiatimi rokmi, keď ju chceli otvoriť z úplne iného dôvodu – a povedala by jej, že sa s otcom stretli na diskotéke, ako to vtedy bývalo, niekde medzi Michalom Davidom a It must have been love od Roxette. A že to bola veľká dedinská láska, lebo jeho brat chodil s jej najlepšou kamarátkou a oni dvaja ostali sami pri stole obliatom borovičkou, tak ju jednoducho chytil za ruku. Za kulturákom jej dal pusu, o týždeň postavil máj a kúpil

Katarína Želinská, 31 rokov, Bratislava

v záložni strieborný prstienok. Jej nevadilo, že to má taký rýchly spád a že budú bývať s jej rodičmi. Mali obrad v kostole, potom dali hosťom trikrát kolovať košík na peniaze aj plnené kapustné listy o polnoci a odišli na svadobnú cestu do Bulharska. Keď sa po týždni vrátili do dvojgeneračného domu s jednou kúpeľňou, veci sa vyvinuli presne tak, ako v odpovediach matiek zvedavým dcéram, kedy to už nemusia hrať na včeličky a motýličky a bocianov. Otehotnela. Akurát nie tá, od ktorej sa to čakalo. To je to riziko dvojgeneračných domov, vysvetlila by jej ešte s ironickým úsmevom, lebo teraz jej už z toho je len smiešno, po dvoch deci slivovice. Keď sa staršia sestra nevydá a neodšťahuje, ako všetky normálne staršie sestry a ona sa musí naučiť milovať dieťa s menom, ktoré mu nedala. Babička je už našťastie totálne hluchá, a tak dnes nič nepočula, ani sa nezobudila, inak by jej tiež povedala, ako musela riešiť túto morálnu dilemu a žiadne iné riešenie nebolo, veď sa predsa musela narodiť normálne, do manželstva, keď sú kresťania, dokonca katolíci. Ani si nevie predstaviť, aký život by mala, keby to tak dobre nevymyslela! A teta, tá by jej to najradšej nepovedala, keď to už musela žiť. *Málokdo, málokdo, málokdo, málokdo ví...* To majú spoločné, aj s otcom. Zagorku, tajomstvá a úteky alebo choroby, keď má človek pocit, že ho tie tajomstvá ťazia už príliš.

Na Vianoce našťastie stále nepozná všetky odpovede na „prečo“, a tak jej príde z Frýdku-Místku malý štvorček v baliacom papieri, do ktorého tento rok balia kníhkupectvá všetko, čo na poslednú chvíľu predajú otcom spytujúcim si svedomie. Na pohľadnici prilepenej zo spodnej strany je okrem nálepky Zdarma k nákupu nad 300 Kč aj odkaz s pochybnosťou, že „nevie, či ju ešte stále má rada“. Akoby práve on nevedel, ako nám veci a ľudia, ktorých máme najradšej, do života prinášajú väčšinou to najhoršie.

„Pozri sa, ako sa to volá.“

Na ňu sa pozerá Zagorka v bielej košeli. *Já nemám strach.* Asi by bolo načas.